

NIČOV

NÁRODNÍ INSTITUT
PRO DALŠÍ
VZDĚLÁVÁNÍ

Český žák-cizinec

**Metodika
pro pedagogické pracovníky
zabývající se problematikou
dětí/žáků-cizinců**

Praha 2016

OBSAH

O NIDV	3
Několik úvah na začátek	4
Typy žáků, kteří ze zahraničí přicházejí	5
Možné pocity nového žáka	5
Na jaké odlišnosti je ještě třeba myslet	6
Jak ulehčit proces zařazení	7
Práce ve třídě, život ve škole	9
Zdroje (výběr)	11

Český žák-cizinec

autor: Lucie Slavíková-Boucher

© Národní institut pro další vzdělávání 2016

ISBN 978-80-86956-87-9

O NIDV

Národní institut pro další vzdělávání (NIDV) je přímo řízená organizace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy s celostátní garancí dalšího vzdělávání a profesního rozvoje pedagogických pracovníků škol a školských zařízení včetně školských zařízení pro zájmové vzdělávání. Mnoholetá tradice a zkušenosti v oblasti vzdělávání a rozsáhlá síť našich metodiků, odborných garantů i externích spolupracovníků nám mimo jiné umožňuje kvalitní a celoplošnou realizaci úkolů vyplývajících ze státních priorit i rezortních projektů ministerstva školství. Pro cílové skupiny zajišťujeme komplexní nabídku vzdělávacích a konzultačních služeb, metodickou a odbornou podporu a zároveň dokážeme operativně reagovat na aktuální i specifické potřeby a požadavky škol a pedagogů v jednotlivých krajích České republiky. Garantujeme také systémovou péči o nadané či mimořádně nadané děti a mládež a cílenou podporu pedagogů pro práci se specifickými skupinami žáků, jako např. děti/žáci-cizinci, či pro společné vzdělávání.

Díky Vašemu zájmu a spolupráci jsme pro Vás mohli připravit tuto publikaci. Věříme, že v ní naleznete potřebné informace či inspiraci a rádi se k ní budete vracet.

Děkujeme.

Váš Národní institut pro další vzdělávání

NĚKOLIK ÚVAH NA ZAČÁTEK

Počet žáků, kteří se stěhují z jiných zemí v průběhu školní docházky, roste; a to úměrně se zvyšující se mobilitou osob – rodičů v produktivním věku.

Přijetí žáka, který přichází ze zahraničí, a jeho plnohodnotné začlenění do vzdělávacího procesu je velkou výzvou a nejednoduchým úkolem, o to těžším, čím více se podobných žáků sejde v jedné třídě. Škola, kam bude dítě docházet, je místem, které zásadně ovlivní jeho zařazení nejen do vzdělávacího systému, ale i do společnosti. V cizojazyčných rodinách, kde mají rodiče určité těžkosti se naučit nový jazyk – jazyk země, kam se přistěhovali, se dítě, které tento jazyk díky školní docházce ovládá, stává důležitým a mnohdy jediným prostředníkem mezi rodinou a většinovou společností, jejími úřady a institucemi. Úspěšné a kvalitní zařazení žáka do vzdělávacího systému se týká nejen učitele, do jehož třídy je žák přidělen, ale celého pedagogického týmu a dalšího školního personálu. Proces přijetí a integrace žáka se bude lišit, bude-li se jednat o dítě s odlišným mateřským jazykem, nebo naopak o žáka, často státního občana České republiky, který mluví česky, případně se v průběhu pobytu v zahraničí vzdělával i podle českého kurikula. Pro dítě – nového žáka je klíčovým momentem, bránou k úspěšnému zařazení se do společnosti, výborná znalost češtiny. Pro pedagogický tým a další školní personál je přijetí žáka s odlišným mateřským jazykem a s odlišnou historicko-kulturní minulostí příležitostí pohybovat se a pracovat v multikulturním prostředí, naučit se na něj vhodně a citlivě reagovat.

TYPY ŽÁKŮ, KTERÍ ZE ZAHRANIČÍ PŘICHÁZEJÍ

- Žák, který pochází z cizojazyčné země a s češtinou nepřišel nikdy do styku.
- Žák, jehož jeden rodič nebo prarodič je Čech (českého původu); žák navštěvoval cizojazyčnou školu v zahraničí bez další systematické výuky češtiny. S češtinou přišel do styku jen okrajově.
- Žák, který navštěvoval cizojazyčnou školu v zahraničí a zároveň se zájmově učil česky (výuka češtiny bez standardizovaných výstupů) – většinou žáci, jichž jeden rodič nebo prarodič je Čech (českého původu).
- Žák, který navštěvoval cizojazyčnou školu v zahraničí a zároveň skládal rozdílové zkoušky ve své kmenové škole – většinou státní občané ČR, narozeni v ČR nebo v zahraničí.
- Žák, který navštěvoval školu v zahraničí a školu typu ČSBH (vzdělával se v navíc v předmětech český jazyk-literatura, zeměpis-dějepis českých zemí podle RVP MŠMT ČR) – většinou státní občané ČR, narozeni v ČR nebo v zahraničí.
- Žák, který navštěvoval českou sekci v jedné z evropských škol – většinou státní občané ČR, narozeni v ČR nebo v zahraničí.

NA JAKÉ ODLIŠNOSTI JE JEŠTĚ TŘEBA MYSLET

- Žák je zvyklý na jiný školní roční, týdenní a denní rytmus, jiná pravidla výuky, chování.
- Určité věci se učí v jiném věku než v České republice (např. v řadě amerických států děti píšou tiskacím písmem a tužkou do 4. třídy ZŠ).
- Jazyk, v kterém žák vyrůstal, má jiná společenská pravidla než čeština (např. nerozlišené tykání a vykání v angličtině – oslovení „ty“ nutně neznamená nedostatek respektu).
- Žák v zahraničí navštěvoval školy různé úrovně, neporovnatelné se systémem v České republice.
- Žák sice nemluví česky, ale ovládá pravděpodobně několik jiných jazyků.

JAK ULEHČIT PROCES ZAŘAZENÍ

- Učitel nebo jiná zodpovědná osoba se sejde s dítětem a jeho rodiči/zákonnými zástupci a seznámí se s celou situací žáka; zjištěné informace sepíše a založí, aby byly k dispozici všem osobám, které se budou zúčastňovat vzdělávacího procesu žáka:
  - Stupeň ovládnutí češtiny, dosažené znalosti v jednotlivých předmětech, schopnost číst, schopnost psát latinkou (je důležité získat vysvědčení a další relevantní dokumenty z původní školy, případně doplňkové české školy v zahraničí) – rozhodující kritéria pro zařazení na příslušný vyučovací stupeň. Je důležité nezaměňovat neznalost češtiny s nedostatečnou inteligencí, případně nevzdělaností.
  - Vzdělávací systém, kterým žák prošel; jazyky, které ovládá (znalost dalších jazyků bude napomáhat i při učení češtiny).
  - Původ; rodinná situace v ČR; země, kde dítě vyrostlo; zdravotní omezení, náboženství, stravovací kulturní zvyky (stravuje-li se žák pouze košer nebo halal, nebude pravděpodobně navštěvovat školní jídelnu).
- Učitel nebo jiná zodpovědná osoba jasně vysvětlí žákovi a jeho rodičům/zákonným zástupcům:
  - rozvrh hodin
  - školní prázdniny
  - pravidla chování
  - pravidla hodnocení žáka
  - možnosti stravování ve škole, možnosti mimoškolních aktivit
  - možnosti školou organizovaného „doučování“
- Při vstupním pohovoru je důležité se ujistit, že vše bylo žákem a rodiči správně pochopeno; v případě potřeby je nutné využít služeb překladatele (není nutné se obracet na oficiální osobu, je možné využít někoho z řad spolužáků nebo pedagogického sboru).
- V průběhu celého roku je třeba pracovat zároveň se žákem i jeho rodiči, je třeba společně průběžně hodnotit proces integrace dítěte do školního kolektivu, přizpůsobení se systému; zhodnotit žákovy učební pokroky.
- Cizojazyčné rodiče je třeba podporovat v používání jejich původního jazyka během života doma.

PRÁCE VE TŘÍDĚ, ŽIVOT VE ŠKOLE

- První dojem je nejdůležitější, učitel by měl prvnímu příchodu žáka do třídy věnovat velkou pozornost, měl by na něj připravit ostatní spolužáky:
  - všichni se vzájemně představí, novému žákovi může být dána možnost (pokud je to jazykově možné a žák se příliš nestydí) se představit detailněji, říci pár slov o své zemi a minulosti. Třída může být už dopředu obeznámena s příchodem nového spolužáka „odjinud“, učitel může iniciovat debatu na téma, co o dané zemi žáci vědí, jak si ji představují, poupravit případné nepřesné představy a vize
  - je důležité valorizovat kulturně-historicko-jazykový kontext, z kterého nové dítě pochází. Čím více bude ceněn, tím snáze žák akceptuje novou zemi s celou její kulturou a jazykem. Učitel může třídě ukázat fotografie zajímavých míst dané země, seznámit ji s významnými osobnostmi
- Učitel by nikdy neměl komolit žákovo jméno, nehledě na jeho nezvyklou podobu a případnou těžkou výslovnost. Má-li učitel pochybnosti, jak se dané jméno vyslovuje, zeptá se a zároveň zjistí, na jaké jméno (například jeho zdrobnělinu) je dítě zvyklé.
- Je-li to možné, škola zajistí dítěti, obzvláště takovému, které při příchodu neovládá češtinu, styčné osoby – např. spolužáky (případně dospělé osoby), kteří ovládají jeho jazyk. Ti se stanou jeho průvodci životem ve třídě, během přestávek, oběda, životem v družině nebo během doplňkových aktivit, které škola nabízí.
- Dítě by se nemělo nikdy ocitnout vyřazené mimo kolektiv.
- Učitel a všichni členové pedagogického sboru dbají na to, aby nastavená pravidla byla jasná a neměnná, jasně řečená a neměnně komunikovaná.
- Vlastní práce ve třídě:
  - práce v menších skupinách usnadňuje zapojení nového žáka
  - během samostatné práce ve třídě je možné se novému žákovi věnovat chvíli individuálně

- je důležité dbát na jasné zadání úkolů, jasné vysvětlování. Učitel by měl používat přesný, ale ne přehnaně jednoduchý jazyk
- nový žák potřebuje čas, aby mohl vše pozorovat, zapamatovat si a také si na novou situaci zvyknout
- je důležité se na nového žáka často obracet, dát mu možnost mluvit, dát mu možnost vyniknout, a to i v jeho vlastním jazyce
- zadání nějakého zvláštního úkolu, které „může zvládnout právě jen nový žák“, může napomoci jeho zařazení do života třídy a školy

ZDROJE (VÝBĚR)

Česká škola bez hranic, z.s.;

Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse Lucembursko):
<http://www.men.public.lu/>;

Académie de Nantes, Direction des services départementaux de l'éducation nationale Maine-et-Loire (Francie): Accueillir un enfant allophone à l'école;

CASNAV de l'académie de Créteil (Francie):

www.ac-creteil.fr/casnav;

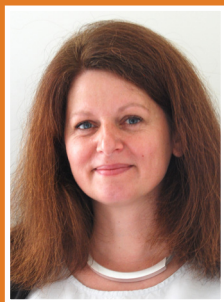
<http://eduscol.education.fr/>;

<http://www2.cndp.fr/vei/>;

<http://www.educasources.education.fr/> (Francie);

<http://www.decinternational.nsw.edu.au/study> (New South Wales, Austrálie)

http://cizinci.nidv.cz/?page_id=8

Lucie Slavíková-Boucher

Je zakladatelkou Českých škol bez hranic, koordinátorkou a jednou z autorek vzdělávacího programu ČŠBH, současnou předsedkyní spolku Česká škola bez hranic. Dále je koordinátorkou vzdělávacích projektů, které spolek ČŠBH realizuje. Od roku 2003 řídí Českou školu bez hranic Paříž.

Více jak 20 let se zabývá problematikou bilingvismu; v ČŠBH Paříž se systematicky věnuje poradenství v oblasti vícejazyčné výchovy a výuky. Dlouhodobě také sleduje vývoj žáků českého původu, kteří vyrůstají v zahraničí, jejich vazbu na vzdělávací systém v České republice, možnosti a úspěšnost jejich případného návratu zpět do země.

Národní institut pro další vzdělávání

Senovážné nám. 25

110 00 Praha 1

ISBN 978-80-86956-87-9